

Nr 14/1965.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l-
s e s framställning till Ålands landsting
med förslag till första tillägg till ordina-
rie inkomst- och utgiftsstaten för landskapet
Åland under år 1965.

Sedan landskapsstyrelsen till landstinget inlämnat sitt förslag
till budget för år 1965 har yppats nya anslagsbehov och framkommit om-
ständigheter, vilka föranlett landskapsstyrelsen till avgivande av fö-
religgande tillägg.

Förslaget balanserar på 621,164 mark, vilket på inkomstsidan i sin
helhet täckts med anslaget för skattefinansiell utjämning. För utgifts-
posterna redogöres närmare i detaljmotiveringen.

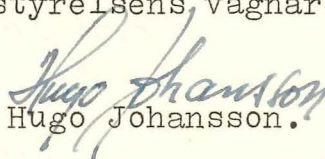
Med hänvisning till ovanstående får landskapsstyrelsen vördsamt fö-
reslå

att Landstinget måtte antaga följande förs-
ta tillägg till ordinarie inkomst- och utgifts-
staten för landskapet Åland under år 1965.

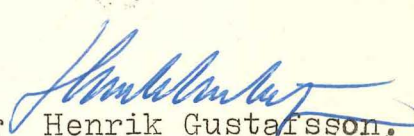
Mariehamn, den 15 mars 1965.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Lantråd

Hugo Johansson.

Landskapskamrer

Henrik Gustafsson.

I N K O M S T E R.5 Avdelningen.

=====

I. Finansieringsinkomster.

1. Statsanslag för skattefinansiell utjämning
- a) förskott för år 1965 621.164
- Summa I kap. 621.164
- Summa 5 Avdelningen 621.164

Summa inkomster mk 621.164

U T G I F T E R.3 Huvudtiteln. Polisvården.

=====

II. Polisväsendet på landet.

1. Avlöningar:
- 3 yngre konstaplar, (Jomala) årsarvode (A 12) ... 18.864
- 3 extra konstaplar (Jomala) arvode (A 12) för
sammanlagt 20 mån. -
- Summa II kap. 18.864
- Summa 3 Huvudtiteln 18.864

4 Huvudtiteln. Hälso- och sjukvården.

=====

II. Ålands centralsjukhus.Läkare.

1. Avlöningar:
- 1 assistentläkare, grundlön (A 23) 11.460
19. Pensioner (förslagsanslag) 15.000
- Summa II kap. 26.460
- III. Ålands centralsanatorium.
19. Pensioner (förslagsanslag) 10.000
- Summa III kap. 10.000
- Summa 4 Huvudtiteln 36.460

6 Huvudtiteln. Näringarnas främjande.

=====

I. Jordbruket och dess binärningar samt kolonisationsverk-
samheten.

13. Jordbruksförsöksverksamheten
- a) Ålands försöksfält 5.000
- Summa I kap. 5.000

Summa 6 Huvudtiteln 5.000

7 Huvudtiteln. Kommunikationsväsendet.
=====

I. Arbetsledning.

1. Avlöningar:

2 vägmästare, årsarvode d 8.196 (A 18) 840

Summa I kap. 840

Summa 7 Huvudtiteln 840

8 Huvudtiteln. Sociala uppgifter.
=====

I. Särskilda anslag för sociala ändamål.

5. Understöd åt barnhem (förslagsanslag) 24.000

Summa I kap. 24.000

Summa 8 Huvudtiteln 24.000

9 Huvudtiteln. Diverse anslag.
=====

II. Särskilda anslag.

11. Stödjande av elektrifieringen på landsbygden (reservations-förslagsanslag) -

31. För arkitekttävling angående utformningen av Mariehamns administrativa centrum 56.000

Summa II kap. 56.000

Summa 9 Huvudtiteln 56.000

10 Huvudtiteln. Investeringsutgifter.
=====

II. Hälso- och sjukvården.

1. Ålands centralsjukhus för anskaffning av inventarier och instrument 150.000

6. Ålands centralsjukhus för ombyggnadsarbeten 100.000

Summa II kap. 250.000

VII. Särskilda anslag.

1. Inköp av skärgårdshemmanet Björkör i Föglö kommun för naturvårdsändamål 230.000

Summa VII kap. 230.000

Summa 10 Huvudtiteln 480.000

Summa utgifter mk 621.164
=====

Detaljmotivering.

Utgifter.

3 Huvudtiteln. Polisvården.

II. Polisväsendet på landet.

3 Ht. II:1. Avlöningar.

Tillägg 18.864 mark. I landskapsstyrelsens framställning till ordinarie budget har de extra konstaplarna och de på årsarvode i Jomala distrikt sammanblandats med påföljd att de senare befattningshavarna fallit bort under avlöningsmomentet. Nu företagen rättelse fordrar att anslagsbeloppet höjes med 18.864 mark.

4 Huvudtiteln. Hälso- och sjukvården.

II. Ålands centralsjukhus.

Läkare.

4 Ht. II:1. Avlöningar.

Tillägg 11.460 mark. Landskapsstyrelsen har i sin framställning till landstinget med förslag till ordinarie budgeten för år 1965 (29/1964) berört frågan om anställande av en assistentläkare vid obstetrisk-gynekologiska avdelningen vid centralsjukhuset samt i särskild skrivelse till landstingets finansutskott den 11 december 1964 hemställt om inrättande av dylik befattning. Av formella skäl ansåg sig utskottet emellertid icke berättigat att upptaga erforderligt anslag. Under hänvisning till ovanstående samt vad som tidigare framhållits föreslås inrättande av förenämnda assistentläkarbefattning.

4 Ht. II:19. Pensioner (f). (Momentet nytt).

Anslag 15.000 mark. Då även pensionsutgifterna för sjukhusets personal bör beaktas vid fördelningen av sjukhusets kostnader har landskapsstyrelsen funnit sakenligt upptaga ett nytt moment för pensioner under förevarande kapitel mot att utgifterna tidigare förts under 9 Ht. I kap.

III. Ålands centralsanatorium.

4 Ht. III:19. Pensioner (f). (Momentet nytt).

Anslag 10.000 mark. Motivering som ovan.

6 Huvudtiteln. Näringarnas främjande.

I. Jordbruket och dess binäringar samt kolonisationsverksamheten.

6 Ht. I:13. Jordbruksförsöksverksamheten.

a) Ålands försöksfält.

Tillägg 5.000 mark. Avser inköp av ny trädgårdstraktor,

för vilken anslag redan fanns upptaget i 1964 års budget, men då icke kunde utnyttjas.

7 Huvudtiteln. Kommunikationsväsendet.

I. Arbetsledning.

7 Ht.I:1. Avlöningar.

Tillägg 840 mark. Förutom de gropjusteringar, vilka relaterades i motiveringen till ordinarie utgifts- och inkomststaten har i riket ytterligare genomförts uppflyttning av yngre vägmästare från löneklass A 17 till A 18. Med beaktande härav föreslår landskapsstyrelsen att för de i landskapets tjänst varande tvenne vägmästarna (A 17) föreslås ett tillägg om 840 mark. Löneförhöjningen gäller retroaktivt från den 1 januari 1965. De för sagda vägmästare tidigare föreslagna personliga lönetillägg efter vissa år föreslås bibehållna i oförändrad form.

8 Huvudtiteln. Sociala uppgifter.

I. Särskilda anslag för sociala ändamål.

8 Ht.I:5. Understöd åt barnhem.

Tillägg 24.000 mark. Stiftelsen Hemmet har under år 1964 utfört utvidgnings- och reparationsarbeten på stiftelsens barnhem i Granboda i Lemland till en kostnad om c.60.000 mark. Då stiftelsen borde komma i åtnjutande av landskapsbidrag härför i enlighet med gällande lag har under momentet upptagits erforderligt anslag.

9 Huvudtiteln. Diverse anslag.

II. Särskilda anslag.

9 Ht.II:11. Stödjande av elektrifieringen på landsbygden (r).

Tillägg -. Momentet ändrat till (reservationsanslag).

9 Ht.II:27. För arkitekttävling angående utformningen av Mariehamns stads administrativa centrum.(Momentet nytt).

Anslag 56.000 mark. För genomförande av en arkitekttävling under benämningen "Landskapet Ålands och Mariehamns stads administrativa centrum" har Ålands landsting beviljat 40.000 mark och Mariehamns stad 10.000 mark. Ifrågavarande tävling är avsedd att utgöra en kombinerad planerings- och idéttävling i syfte att erhålla byggnadsritningar för Ålands självstyrelsegård och en dispositionsplan för den arkitektoniska och trafiktekniska utformningen av det administrativa centrumområdet. Tävlingen omfattar således dels en planeringstävling av Ålands självstyrelsegård, en symbol för landskapet Ålands autonoma status och nationella särart samt

säte för landskapets parlament och centrala förvaltningsorgan, och dels en idétävling över det administrativa centrumområdets stadsplanemässiga utformning. Vid den tidpunkt, då totalkostnaderna kalkylerades, försökte man givetvis få fram en så tillförlitlig slutsumma som blott möjligt, men tyvärr nödgas man nu åter konstatera, att beloppen beräknats för lågt. Den arbetsgrupp, som blivit tillsatt gemensamt av staden och landskapet för att förbereda det praktiska förverkligandet av denna arkitekttävling, trädde vid månadsskiftet februari/mars i kontakt med sekreteraren vid Finlands Arkitektförbunds tävlingsnämnd och denna uttalade härvid att prissumman inalles borde uppgå till 44.000 mark. Då enligt reglerna 40 % av prissummans totalbelopp skall utgå såsom arvoden åt prisdomarna och därutöver domarnas resekostnader och dagtraktamenten, alla tryckningsarbeten, försäkringar etc. skall betalas av arrangörerna är det tydligt att anvisade medel icke äro tillräckliga. Naturligtvis vore det möjligt att underhandla med Finlands Arkitektförbund om en lägre prissumma men arbetsgruppen har dels vid jämförelser med priserna vid andra motsvarande arkitekttävlingar i vårt land och andra nordiska länder konstaterat, att den nämnda prissumman icke på något sätt förefaller avvikande eller för hög och dels ansett att denna tävling med angivet huvudobjekt är av sådan betydelse att det å ena sidan icke förefaller tilltalande att nödgas ackordera med arkitektförbundet om prispengarna och å andra sidan måhända icke ens vore önskvärt med en reducering av priserna under normalnivån, eftersom detta möjligtvis kunde få till resultat att flera framstående arkitekter icke skulle anse det löna mödan att delta i tävlingen. Slutligen har arbetsgruppen fäst landskapsstyrelsens uppmärksamhet vid att avsikten numera är att utlysa tävling icke blott mellan Finlands och Sveriges arkitekter utan mellan arkitekter i alla de nordiska länderna.

Av beräknat erforderligt tilläggsanslag skulle 16.000 mark erläggas av landskapet Åland och 4.000 mark av Mariehamns stad. Genom att anslaget under år 1964 icke kunde utnyttjas har landskapsstyrelsen ansett ändamålsenligt upptaga hela anslaget i förevarande tillägg.

10. Huvudtiteln. Investeringsutgifter.II. Hälso- och sjukvården.10 Ht.II:1. Ålands centralsjukhus för anskaffning av inventarier och instrument.(Momentet nytt).

Tillägg 150.000 mark. Beträffande ombyggnaden av sjukhuset särskilt vad beträffar iordningsställandet av röntgenavdelningen, hänvisas till moment 6 i detta kapitel.

Röntgenöverläkaren har meddelat att röntgenavdelningen för att kunna arbeta effektivt fordrar nyanskaffningar till en kostnad om totalt 250.000 mark. Erforderlig apparatur avses i första hand för diagnostiken. På grund av de relativt stora kostnaderna och då det kommer att förlida viss tid innan ombyggnadsarbetena är klara och röntgenavdelningen kan flytta, har landskapsstyrelsen ansett lämpligt fördela anslaget på två år. Under innevarande år skulle anskaffas 1) en andra röntgenapparat jämte manöverbord och transformator, kostnad c. 40.000 mark, 2) en tomograf för tagning av skiktbilder. Anses tillhöra grundutrustningen på röntgenavdelningar, kostnad 40.000 mark, 3) framkallningsapparat, kostnad c. 50.000 mark. Därtill kommer röntgenrör samt diverse extra utrustning och tillbehör till en sammanlagd kostnad om 150.000 mark. Att anslaget tages upp i tilläggsbudget föranledes av att utrymmesfrågan vid uppgörandet av ordinarie budgeten ännu icke var löst.

10 Ht.II:6. Ålands centralsjukhus för ombyggnadsarbeten.(Momentet nytt).

Anslag 100.000 mark. På uppdrag av landskapsstyrelsen har en särskild kommitté bestående av chefsläkaren Gunnar Hellström, överläkaren E.V. Nordström, landskapsläkaren Gunnar Jansson och folkhögskolerektorn Jan-Erik Eriksson utrett följande tre frågor:

- 1) Behovet och omfattningen av en eventuell om- och tillbyggnad av Ålands centralsjukhus;
- 2) möjligheterna till en ändamålsenlig användning av den friställda tredje våningen i centralsanatoriets byggnad; samt
- 3) utredning och förslag angående möjligheterna att på ett ändamålsenligt sätt för framtiden utnyttja utrymmena i centralsjukhusets personalbostad.

Den 10 november 1964 inkom kommittén till landskapsstyrelsen med sitt betänkande, varur kunde inhämtas:

- 1) Ålands centralsjukhus borde om- och tillbyggas med nya och utvidgade utrymmen för röntgen-, laboratorie- och poli-

klunikavdelningarna. Sjukhusets tillbyggnad skulle omfatta 10.160 m³ och draga en kostnad om c. 2.000.000 mark. Härtill skulle ännu komma åtminstone tvenne nya underläkarbostäder samt dessutom kostnaderna för nya möbler och annan inredning till de utvidgade avdelningarna. Totalutgifterna, som dock ännu icke kan överblickas, skulle sannolikt uppgå till 2,5 - 3 miljoner mark, d.v.s. 250-300 miljoner gamla mark. Av dessa utgifter skulle uppenbarligen på kommunernas gemensamma andel belöpa sig 1/3-del. Detsamma gäller utgifterna under 10 Ht.II:1. För båda dessa moment gäller att inkomsterna kan påräknas först under år 1966.

2) Tredje våningen i centralsanatoriet skulle enligt kommitténs förslag tillsviðare disponeras sålunda, att lasarettet skulle utökas med ifrågavarande 25 vårdplatser, förslagsvis så att 6 platser skulle reserveras för röntgenavdelningen, 6 för en eventuell ögonläkare och 13 platser delas mellan den kirurgiska och den medicinska avdelningen med företräde för patienter, som vore i behov av rehabilitering.

3) Kommittén har givit en sjukhusarkitekt i uppdrag att utarbeta ett förslag, att vissa våningar i sköterskeflygeln skulle omändras till smålägenheter omfattande 1-2-3 rum och kök med bekvämligheter. Dessa ritningar ha ännu ej tillställts landskapsstyrelsen.

Frågorna nr:ris 2) och 3) behöver i detta sammanhang icke närmare beröras. Beträffande sanatoriets tredje våning kan blott nämnas, att också andra användningsmöjligheter än en dylik föreslagen uppdelning av platserna äro tänkbara. Att överhuvudtaget ändra platsantalet vid Ålands centralsjukhus stöter på vissa praktiska svårigheter i samband med driftskostnadsfördelningen mellan landskapet och kommunerna. Om icke en godtagbar lösning av problemet med en förbindelse mellan lasarettet och sanatoriets tredje våning kan uppnås, förefaller hela frågan om ett fullt ändamålsenligt utnyttjande av dessa vårdplatser vara något ifrågasatt. Oberoende av vilken användning av sanatoriets tredje våning man i dagens läge vill stanna för måste uppenbarligen detta kommunikationsproblem finna en lösning, om icke de patienter, som skulle vårdas på dessa platser, skall få den mer eller mindre berättigade känslan av att vara "satta på undantag".

Frågan om användningen av sanatoriets tredje våning måste tyvärr ännu övervägas och tillåtas mogna.

Den av landskapsstyrelsen tillsatta expertkommittén har alltså kommit till, att Ålands centralsjukhus i icke otydlig omfattning måste om- och tillbyggas. Ifall icke den av kommittén anlidade arkitekten beräknat tillbyggnadens kubikinnehåll fel, skulle sjukhuset alltså utvidgas med en byggnadskropp, som är något större än t.ex. De Gamlas Hem i Jomala och rätt mycket större än t.ex. Ålands sjöfartsläroverks nuvarande byggnad. Landskapsstyrelsen ifrågasätter givetvis icke det berättigade i en om- och tillbyggnad av Ålands centralsjukhus. Med beaktande av utvecklingen särskilt på diagnostikens område under det senaste decenniet är det alldeles självklart, att röntgen- och laboratorieavdelningarna måste utbyggas och att uppsättningen av instrument och apparatur i samband därmed måste förnyas och moderniseras. Den växande tillströmningen av patienter till sjukhusets öppna poliklinik motiverar otvivelaktigt också en utbyggnad av denna specialavdelning. Landskapsstyrelsen har icke heller kompetens att ifrågasätta storleken eller omfattningen av den föreslagna om- och tillbyggnaden. Enligt medicinalstyrelsens utlåtande av den 28 december 1964 skulle den av kommittén föreslagna utvidgningen av Ålands centralsjukhus med avseende å poliklinik-, laboratorie- och röntgenutrymmen vara ändamålsenlig. För jämförbarhetens skull har landskapsstyrelsen inbegärt särskild utredning från vissa andra sjukhus i landet. Begärda uppgifter har ännu ej inkommit från alla tillfrågade sjukhus men det material, som stått till förfogande tyder närmast på att kommitténs beräkningsgrunder sannolikt nära överensstämmer med de normer, som medicinalstyrelsen uppställt för nybyggda sjukhus i nägorlunda samma storleksordning som Ålands centralsjukhus.

Trots allt detta är landskapsstyrelsen ändock icke beredd att omedelbart hos landstinget tillstyrka, att frågan om nya och utvidgade utrymmen för vissa specialavdelningar vid Ålands centralsjukhus skulle - åtminstone tillsvidare - lösas enligt de riktlinjer kommittén uppdragit. Tiden för beredning av detta ärende har, i anseende till ärendets storleksordning och betydelse för såväl kommuner som enskilda, varit relativt kort, men landskapsstyrelsen har dock

vid upprepade sammanträden behandlat frågan och diskuterat utbyggnadsplanerna såväl med chefsläkaren Gunnar Hellström som vid ett studiebesök på sjukhuset med också andra läkare. Under dessa sammanträden framkom tvenne betydelsefulla omständigheter. För det första var det uppenbart, att röntgenavdelningens utrymmessituation var den otvivelaktigt mest prekära och för det andra stod det klart att expertkommitténs betänkande icke hade upptagit något ens alternativt förslag till lösning av utrymmesfrågan genom ombyggnad och utnyttjande av förefintliga andra utrymmen. Icke heller hade kommittén ansett sig ha befogenheter att antyda riktlinjerna för en avgörande totallösning av landskapets framtida sjukvård och de härför tilläventyrs nödiga eller möjligtvis redan förefintliga utrymmena.

Vid dessa nu antydda förhandlingar med sjukhusets chefsläkare och röntgenöverläkare och under de i samband härmed företagna rundvandringarna på sjukhusområdet kunde måhända skymtas konturerna av en eventuell slutlig lösning av utrymmesfrågan, utan så vidlyftiga om- och tillbyggnadsarbeten, som kommittén i sitt betänkande föreslagit. Denna slutliga totallösning är dock för närvarande så pass vag och oklar, att det tillsvidare icke kan vara berättigat att bringa dessa, närmast framkastade idéer och förslag, till allmän kännedom. Så mycket kan ändock sägas, att alla tänkbara förslag, som syftar till att effektivisera användningen av förefintliga utrymmen och att nedbringa kostnaderna för centralsjukhusets utvidgning måste beaktas och undersökas. Ehuru alltså landskapsstyrelsen nu icke är beredd att framlägga något annat förslag till lösning av här behandlade problem, anser dock landskapsstyrelsen, att sådana omständigheter framkommit, vilka förutsätta närmare överväganden och utredningar och att förty till följd härav också kommitténs nuvarande förslag till om- och tillbyggnad av Ålands centralsjukhus bör ställas på framtiden. För att dock underlätta och effektivisera arbetet på berörda specialavdelningar bör dock dels vissa omflyttningar och dels vissa ombyggnadsarbeten utföras. Dessa omdispositioner skulle senare, i samband med den antydda slutliga lösningen, ånyo revideras. I förenämnt avseende skulle dels nuvarande personalmatsalen jämte angränsande utrymmen ombyggas till

röntgenavdelning. Avdelningens utrymme skulle öka från nuvarande 73 m² till 170 m². Kostnaden har av fackmän beräknats till totalt 50.000 mk. Dels åter skulle kontoret överflyttas till nuvarande arbetsterapirummet i centralsanatoriets första våning. Kontorets utrymmen skulle härvid öka från nuvarande 33 m² till 57 m². Kostnaderna för överflyttningen (ny inredning m.m.) kan beräknas till c. 5000 mk. Dels slutligen skulle laboratorieavdelningen och polikliniken dela på de utrymmen, som röntgenavdelningen och kontoret lämnat, d.v.s c. 90 m². Ombyggnadskostnaderna kan beräknas till c. 40.000 mk. Det kan nämnas, att laboratoriet, som hittills disponerat endast 27 m² i poliklinikvåningen, skulle få mer än fördubblade utrymmen. För poliklinikens behov skulle förmodligen ett nytt kirurgiskt behandlingsrum inrättas. För en kostnad om maximalt 100.000 mark, skulle alltså nya och i vissa fall avsevärt utvidgade utrymmen ställas till centralsjukhusets förfogande. Med en till följd av denna utrymmesförstoring praktiskt möjliggör modernisering och komplettering av framförallt röntgenavdelningens apparatur, skulle sjukvården vid Ålands centralsjukhus ånyo bringas upp till en godtagbar nivå och landskapsmyndigheterna beredas tillräckligt rådrom att utreda och överväga den ofta nämnda slutliga totallösningen av sjukvårdens på Åland framtida organisation och lokalisation.

VII. Särskilda anslag.

10 Ht.VII:1. Inköp av skärgårdshemmanet Björkör i Föglö för naturskyddsändamål. (Momentet nytt).

Anslag 230.000 mark. Landstinget har på grund av landstingsmannen Gunnar Häggbloms finansmotion under höstsessionen 1964 hemställt hos landskapsstyrelsen om en utredning av Björkör enstaka hemmans i Föglö kommun lämplighet som naturskyddsområde, och om så är fallet, om upptagande av anslag i förslag till tillägg till ordinarie inkomst- och utgiftsstaten för år 1965.

Såsom av finansutskottets i ärendet gjorda uttalande i dess betänkande № 11/1964 har i det mellan hemmanets tidigare ägare och agronomen Tor Nymalm, från Esbo köping uppgjorda köpebrevet intagits såsom villkor, att äganderätten skulle övergå till köparen endast om landskapsstyrelsen beviljade tillstånd för förvärvet. Landskapsstyrelsen beviljade den 10 december 1964 sagda tillstånd. Utgående från de

förhandlingar finansutskottet fört med agronom Nymalm har landskapsstyrelsen med Nymalm träffat föravtal om överlåtelse av Björkör hemman, vilket avtal är bindande intill den 25 mars 1965. Överlåtaren, Nymalm, förbinder sig däri att till landskapet försälja fastigheten för en köpeskillning om 200.000 mark jämte 7 % ränta från den 10 december 1964. Därjämte skall landskapet ifall av köp, ersätta överlåtaren direkta omkostnader i ärendet samt stämpelskatten för det tidigare köpet. Landskapet å sin sida har förbundit sig att genom särskild lagstiftningsakt helt eller delvis låta avskilja ifrågavarande fastighet till allmänt naturskyddsområde.

Landskapsstyrelsen har i förenämnt avseende inbegärt skriftliga utlåtanden av statens naturskyddsinspektör Reino Kalliola, Societas pro Fauna et Flora Fennica och landskapsets naturvårdsnämnd. Samtliga hörda ha i mptiverade skrivelser ansett att det vore önskvärt att landskapet skulle inlösa området, som anses ha stor betydelse för såväl naturskyddet, fritidsverksamheten och den vetenskapliga forskningen. Särskilt har framhållits områdets orörda och specifika natur, speciella och lämpliga läge och att ett representativt område icke finnes fridlyst annorstädes. Förenämnda utlåtanden bifogas.

Med beaktande härav och då området såsom sådant måste betraktas såsom enastående i sitt slag och tillfälle att förvärva och för framtiden bevara något motsvarande icke torde yppas föreslår landskapsstyrelsen upptagande av 230.000 mark för ändamålet.

Bil.1.

STATENS NATURSKYDDSSINSPEKTÖR

Helsingfors,

den 18 januari 1965.

Till Ålands landskapsstyrelse.

№ 19.

Hänvisning: Ålands landskapsstyrelse,
Forstavdelningen, skrivelse
№ 445 F/15.12 1964.

Ärende: Frågan om Björkörs enstaka hemman
i Föglö kommun användning för na-
turskyddsändamål.

Som äskat utlåtande ber jag högaktningsfullt att få framhålla följande.

Björkörs lägenhet omfattar c. 30 på sjökortet 1:50.000 namngivna holmar och skär, vartill kommer ett betydande antal små grund och hållar, alla inom ett vattenområde, vars längd är c. 10 km och bredd 4-5 km. Huvudön Björkör är c. 1 km lång. Denna och största delen av övriga holmar av den typ som kan betecknas som skogklädda (skogen består av låga björkdungar samt klibbal och asp, lönn, apel, gran och tall finns i enstaka exemplar) bildar en tämligen tät grupp inom områdets nordöstra del. Den övriga delen av området består av kala klippor och öppet hav. På huvudön Björkör finns några bostadshus (en före detta lotsstation), några små åkerlappar och ängsfragment samt en båthamn. En av byggnaderna är ännu i beboeligt skick, den lämnades öde först för några år sedan.

Området är i sin helhet en god representant för den karga ytterskärgården och dess läge mellan Östersjön och den relativt vida Föglöfjärden är mycket extremt.

Om man bortser från de obetydliga byggnaderna och de små till odling eller äng röjda områdena befinner sig området i fullständigt orört skick. Dess flora (karaktärsarter t.ex. *Artemisia campestris* och *Isatis tinctoria*) är typisk för den yttre skärgården. Dessutom uppvisar Björkörs största holmar relativt artrika fragment av lövängsnaturen. Beträffande områdets fågelfauna föreligger icke några detaljerade utredningar, men området ansluter sig till just den zon av Föglö skärgård, som man vet att redan i forna tider var en av de fågelrikaste trakterna på Åland. Björkör och övriga skär med rikare buskvegetation har de bästa förutsättningar att hysa en rik stam av ejder och svärta, medan de kalare klipporna utanför de större holmarna är utmärkta tillhåll för måsar, tärnor, vadare och andra egentliga havsfåglar. För flyttfåglarna utgör Björkör och hela Föglö skärgård både på våren vid ankomsten och på hösten

före bortflyttningen över havet ett viktigt rastområde. De mest skilda arter stannar där i stort antal för att vila ut.

Då Björkørsområdet är praktiskt taget orört och därtill representativt för den yttre skärgården, skulle det synnerligen väl lämpa sig som naturskyddsområde. I sydväst ansluter sig Björkørsområdet till de ännu längre ut mot havet belägna skärgårdsområdena Sundskär och Lågskär, vilka redan nu disponeras av landskapet. Det skulle sålunda om landskapet inlöser Björkör föreligga möjlighet att åstadkomma ett verkligt stort och enhetligt naturskyddsområde i denna trakt. Områdets övervakning skulle uppenbarligen kunna arrangeras med hjälp av den närbelägna sjöbevakningsstationen på Storklubben.

Värdet av Björkørsområdet ur naturskyddssynpunkt ökas på ett avgörande sätt av att det är beläget sjövägen bara 24 km från Mariehamn och endast 4 km från Lemlands sydligaste udde, till vilken bilväg finnes. Mellan Mariehamn och Björkör ligger vidare det för sina lövängar kända Nåtö naturskyddsområde, ävensom Nåtö biologiska station. Björkørsområdet skulle sålunda på ett naturligt sätt ansluta sig till Nåtö biologiska stations undersökningsområden. Därstädes kunde man exempelvis bedriva sådan forskning, som förutsätter bestående ostörda provytor. Vidare kunde man till Björkørsområdet arrangera skol- och andra studie- exkursioner samt sådana turistfärder, som står under sakkunnig ledning och övervakning.

Skärgårdarna vid våra kuster representerar jämte inlandets sjöområde en för Finlands karakteristisk landskaps- och naturtyp. Det föreligger sålunda alldeles särskilda skäl att se till att just dessa landskaps- typer skyddas och bevaras. Vid kusterna och i skärgården har man därför grundat ett flertal enligt naturskyddslagen fredade områden, som ägs av enskilda personer, stiftelser eller av vederbörande kommuner. Däremot äger staten vid våra kuster och i skärgården endast obetydliga områden, varför möjligheterna att därstädes grunda naturskyddsområden på statens mark har varit starkt begränsade. I vårt system av på statens mark belägna naturparker och nationalparker ingår därför endast ett litet vid kusten beläget område (Jussarö naturpark).

Också de naturskyddsområden som befinner sig på enskild mark, underlyder naturskyddslagen och står under det allmännas övervakning. Det är dock naturligt att naturskyddsområden av detta slag i många fall blir bristfälliga och främst har betydelse som komplettering till de stora, på statens mark inrättade naturskyddsområdena. Därför borde man sträva till att det skulle finnas ett tillräckligt antal sådana naturskyddsområden, som direkt skulle stå under statens - på Åland sålunda landskapets -

administration och övervakning.

På Åland torde det endast i Eckerö socken (Signilskären) samt i Lemlands och Mariehamns skärgård i större utsträckning finnas skär, som ägs av landskapet. Lyckligtvis är just dessa båda trakter sådana, som ur naturskyddssynpunkt är särskilt representativa. Det är därför mycket önskvärt att landskapet Åland vid planeringen av ifrågavarande områdens användning skulle fästa särskilt avseende vid ifrågavarande synpunkt.

Utgående från de anförda synpunkterna får jag härmed meddela, att det enligt min åsikt vore i högsta grad önskvärt att Björkörs lägenhet skulle inlösas av Landskapet i syfte att av lägenheten skapa ett naturskyddsområde. En sådan åtgärd skulle jämväl ur allmän naturskyddssynpunkt vara höggradigt önskvärd. Lägenheten Björkörs inlösning till landskapet bör sålunda betraktas som ett riksintresse.

I det fall att lägenheten inte inlöses av Landskapet utan övergår i ny enskild ägare, vore det önskvärt att områdets naturskydd skulle fastslås i enlighet med § 9 i Ålands naturskyddslag. Jag har icke kännedom om huruvida det är möjligt att uppställa områdets förklarande för naturskyddsområde som bindande förpliktelse för ägaren.

Reino Kalliola.

RK/LC

Bil.2.

Till Ålands landskapsstyrelse.

Mariehamn.

Ang. utlåtande om Björkörs enstaka skärgårdshemman i Föglö.

Med anledning av att Ålands landskapsstyrelse i skrivelse av den 15.12 1964 inbegärt utlåtande i rubr. ärende får naturvårdsnämnden vördsamt framhålla följande:

Björkörs skärgård bildar tillsammans med Sundskären och Lågskärs skärgård en tunn sammanhängande räcka av öar, holmar och skär, alla numera obebodda, som sträcker sig från det egentliga Föglö ut till Flötjan i Ålands hav. Genom sitt läge ute i havet i söder och sydväst är denna holmräcka av naturen ägnad att samla upp den flyttande sjöfågeln särskilt under vårsträcket men också på hösten. Hela detta område karaktäriseras därför av ett synnerligen rikt fågelliv, förmodligen det främsta på hela Åland. Av detta område disponerar landskapet för närvarande Lågskärs skärgård och Sundskären. Beträffande nyttjanderätten till Sundskären pågår dock en rättegång, som ännu ej slutligt avgjorts. Björkörs skärgård befinner sig som känt i enskild ägo. På grund av den förra ägarens stora intresse för naturen har dock denna skärgård de facto varit fredad och utgjort ett reservat, varifrån fågellivet i omgivande trakter och landskapet i övrigt ständigt berikats.

Med tanke på fågellivet och naturvården i landskapet i detta nu men särskilt för dess bibehållande även i framtiden utgör denna stora och sammanhängande, helt obebodda skärgård med sitt enastående läge som en uppfångande skärm ute i havet, ett verkligt nyckelområde. Genom att Storklubbs sjöbevakningsstation praktiskt taget ligger inom samma område kan en fortgående övervakning åstadkommas utan särskilda kostnader, vilket även skulle underlätta möjligheten att tillåta en betydande fritidsverksamhet inom delar av detta område. Områdets betydelse framgår ännu skarpare mot bakgrunden av de inre skärgårdernas fortgående exploatering för fritidsbebyggelse. När kapitalstarka företag och enskilda personer utom landskapet nu söka förvärva stora sammanhängande områden av den yttre skärgården torde motiven knappast vara vare sig naturvården eller omtanken om den åländska befolkningens trivsel och möjligheter till friluftsliv i framtiden.

Agronom Nymalm, som på vissa villkor tillsvidare förvärvat Björkörs hemman, har i detta skede uppgett sig vara villig att tillåta en partiell fredning av området. Den centrala delen med de större öarna i skyddat läge och med en viss buskartad vegetation skulle stå till ägarens obegränsade disposition medan återstoden, kala holmar och skär helt

-2-

skulle fredas. Naturvårdsnämnden vill icke ifrågasätta agr.Nymalms positiva avsikter, men i praktiken skulle detta betyda att den inre skyddade delen av skärgården, där den huvudsakliga häckningen nu sker, skulle frigges för bebyggelse och sålunda undandragas naturvården och allemansrätten samtidigt som tillträdet till den fredade ytterskärgården helt skulle förbjudas för landskapets befolkning, (Såväl bebyggelse som fredning upphäver praktiskt taget allemansrätten).

Björkörs skärgård är enligt naturvårdsnämndens uppfattning av omistlig betydelse för den framtida naturvården och fritidsverksamheten inom landskapet. Då det gäller så stora objekt som detta kan man inte vänta sig att närliggande kommuner eller enskilda ålänningar skulle kunna ingripa, utan faller ansvaret helt på landskapets styrelse. Om man i sådana fall som detta icke är beredd att utnyttja den lagstadgade inlösningsrätten (skyldighet) är detta ägnat att inge den åländska allmänheten föreställningen att man på högsta ort icke sätter särskild vikt att bibehålla landskapets jord i egna händer.

Med hänsyn till vad ovan utretts får naturvårdsnämnden såsom sitt utlåtande framhålla

att Björkörs skärgård ovillkorligen bör förvärvas av landskapet.

På naturvårdsnämndens vägnar:

Ordförande Bertel Lindroos.

Sekreterare

Valter Danielsson.

Bil. 3.

SOCIETAS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA

Snellmansgatan 9-11

Helsingfors.

Angår: Utlåtande angående Björkör.

Till Ålands landskapsstyrelse.

Landskapsstyrelsen har i en skrivelse av den 15 december 1964 av Societas pro Fauna et Flora Fennica anhållit om utlåtande huruvida Björkörs enstaka hemman i Föglö socken ur vetenskaplig synpunkt har ett sådant värde, att det borde inlösas av landskapet. Societas pro Fauna et Flora Fennica noterar med tacksamhet det förtroende, som sålunda visats Sällskapet och ber att få avge följande utlåtande. I denna fråga har sällskapet tagit del av de handlingar rörande Björkör, vilka tillställts Statens naturskyddsinspektör, samt därjämte som sakkunniga hört professor Stig Jaatinen, Helsingfors, och laborator Göran Stenlid, Uppsala, vilka båda i vetenskapligt syfte besökt Björkör.

Till sin allmänna landskapstyp utgör Björkörs skärgård en god representant för en utskärgård omfattande holmar och skär av olika typ, med en vacker provkarta på normala stränder. Med tanke på studium av geomorfologin och speciellt spricktektoniken, glaciala avlagringar och den glaciala hällskulpturen är området av stort värde, genom dess utpräglade utformning och läget på gränsen mellan Ålands-skällan och havsdjupen söder om denna.

Områdets större holmar är delvis skogbevuxna. Utöver björk, al och asp finns tall och gran, av ädla lövträd upptar Alvar Palmgren i sin lövängsundersökning av år 1915 även ask, lönn, apel och oxelrönn från Björkör. Sammanlagt nämner Palmgren 158 lövängsväxter från området. Hans sammanställning visar, att lövängsnaturen här uppträder i en kargare form än på de åländska områden, som speciellt för lövängarnas skull fridlysts eller föreslagits till fridlysning. Denna hittills vid fredningarna icke beaktade kargare lövängsvegetation förtjänar på grund av sin avvikande karaktär att skyddas. Fårbete har förekommit på holmarna men sommaren 1964 har veterligen dock endast ungnöt hållits där. Tydliga tecken på att växtligheten håller på att repa sig efter betets inverkan är, att strandkål (*Crambe maritima*) och klålim (*Melandrium viscosum*) konstaterades förekomma där sommaren 1964. Dessa arter är inte nämnda av Palmgren från området. Av övriga anmärkningsvärda växter bör nämnas ett påfallande stort (c. 200 skott) vitblommigt bestånd av praktmjölke (*Epilobium angustifolium*) på Askskär.

Häckfågelbeståndet är representativt för denna typ av skärgård. Svärta

och ejder har utmärkta häckningsmöjligheter inom områdets tätare del, medan de yttre klipporna och hållarna samt vattnen kring dem dels är lämpliga för tärnor och måsar, dels är av stor betydelse som vistelse- och rastplatser för kullarna, särskilt för ejdern. Storleken av häckfågelbeståndet beror i hög grad på i vilken utsträckning häckningsfreden på holmarna är tryggad.

Björkör har även ur kulturhistorisk synpunkt ett värde genom att det representerar ett på Åland relativt unikt fall av gammalt enstaka hemman i den yttre skärgårdszonen.

Som känt ökar trycket mot skärgården oavslått. Inom vida områden sprider sig villabosättningen allt mera och samtidigt tilltar, särskilt i närheten av städer och trafikleder, även utnyttjandet av skärgården för camping och annan rekreation. Det är redan nu mycket knappt om större områden helt utan fritidsbebyggelse. I en trakt, som ligger både i relativ närhet till en stad och alldeles invid landets huvudtrafikled till Sverige är det anmärkningsvärt att finna en skärgård, där störningar av detta slag ännu icke påverkat naturen. Det skulle sålunda nu finnas möjlighet, att för eftervärlden bevara ett för normal skärgårdsnatur synnerligen representativt område, vars ägoförhållanden - ett enstaka hemman - i hög grad underlättar åtgärderna för överföring i Landskapets ägo. Av allra största betydelse är samtidigt, att de skärgårdspartier, som ansluter sig till Björkör, redan disponeras av Landskapet och sålunda jämte Björkör, om detta hemman kan inlösas av Landskapet, skulle bilda ett i sitt slag fullständigt enastående utskärsområde. Detta område skulle därtill utgöra ett värdefullt komplement till de olika flyttfågelrastområden, som man genom det internationella fredningsprojektet MAR försöker åstadkomma på olika håll i Europa och till vilket man hittills i Finland endast föreslagit tre sand- och ängsstrandsområden vid fastlandskusten.

Ur den vetenskapliga forskningens synpunkt har Björkör ett mycket fördelaktigt läge. Avståndet till Nätö biologiska station, vilken som bekant upprätthålles av Landskapet i samarbete med Societas pro Fauna et Flora Fennica, är relativt kort och gör det möjligt att med stationen som bas utföra undersökningar inom området. Samtidigt isoleras och begränsas det dock av öppna vatten, varigenom en effektiv övervakning är möjlig. Permanenta provytor för studier av naturens förändringar till följd av landhöjning, klimatförändringar m.m. kan sålunda med fördel anläggas inom Björkörsområdet, ^{det} de till Nätö naturskyddsområde hörande skären är i detta hänseende icke lämpliga då de under sommaren utsätts för stark nötning på grund av den livliga besöksfrekvensen från Marie-

-3-

hamn. För områdets vetenskapliga utnyttjande vore det av värde att inkvarteringsmöjligheter på Björkör även i framtiden skulle förefinnas.

Societas pro Fauna et Flora Fennica finner det ur vetenskaplig synpunkt vara synnerligen önskvärt, att Björkörsområdet inlöses av Landskapet Åland samt att området fridlyses med sådana bestämmelser, som garanterar att områdets natur bevaras och kan utnyttjas av den vetenskapliga forskningen. En sådan åtgärd vore helt i överensstämmelse med den framsynta inställning i naturskyddsfrågor, som städse präglat Landskapet Ålands myndigheter.

Helsingfors den 19 januari 1965.

Societas pro Fauna et Flora Fennica

K.O. Donner
ordförande

Hans Luther

Göran Bergman
sekreterare